

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Клисяк М. Д.

Науковий керівник: д.е.н., проф. НУК Єфімова Г.В.
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
mariia.dmitrievna333@gmail.com

Анотація. У статті досліджено поняття економічна безпека, економічна безпека регіону різних науковців. Досліджено підходи до визначення економічної безпеки. Наведено авторське трактування поняття економічної безпеки регіону.

Ключові слова. економічна безпека, економічна безпека регіону, безпека, система економічної безпеки

Вступна частина. Проблема забезпечення економічної безпеки цікавить вчених доволі довгий час. В сучасному глобалізованому світі існує багато трактувань. Нерівномірність регіонального розвитку та рівня життя населення створює передумови для соціального напруження в суспільстві, загрожує територіальній цілісності країни, стримує динаміку соціально-економічних показників, уповільнює ринкові перетворення та знижує їх ефективність. У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна бути спрямована на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій. Тому зростає актуальність наукових досліджень у галузі економічної безпеки регіонів, регіональної економіки та розвитку місцевого самоврядування з метою вирішення проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки на регіональному рівні [1].

Ціль роботи є узагальнення тлумачень поняття економічна безпека регіону та формування його авторського бачення.

Основна частина. Економічну безпеку регіону різні автори розглядають з різних точок зору. Деякі науковці спираються на теорію загальнонаукових категорій і понять економічної безпеки території як регіональної соціально-економічної системи, в свою чергу системи економічної безпеки регіону має свої складові, властивості яких забезпечують можливість досягнення цілей всієї системи. Розглянемо різні трактування економічної безпеки:

- економічна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Економічну безпеку України необхідно розглядати як взаємозалежну систему її різних рівнів: міжнародного, національного, регіонального та рівня окремо взятої господарської структури, особистості [2].

- економічна безпека — це сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення і самовдосконалення [3,4].

- економічна безпека – багатопредметна та багатогранна категорія, її оцінювання вимагає ретельного дослідження та всебічного аналізу. Задля забезпечення економічної безпеки підприємства ключовим питанням є її оцінювання. Якість кількісного оцінювання економічної безпеки підприємства як підґрунтя ефективного управління залежить саме від методу її визначення. [5]

Деякі науковці визначають економічну безпеку, як систему, наприклад Башинська І.О. визначає економічну безпеку - як стан економічної системи, що характеризується наявністю конкурентних переваг, які досягаються ефективним використанням існуючих власних та залучених ресурсів, своєчасним впровадженням комплексу заходів з метою підтримання нормальних умов працездатності системи для максимального досягнення поставлених цілей у короткостроковому та довгостроковому періоді в умовах постійної зміни навколишнього середовища [6].

В свою чергу Лисовин В.О. та Бондаревська О.М. вважають, що система економічної безпеки регіону – це комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів з метою узгодження різноманітних інтересів, що забезпечує стійкість, адаптивність, самоорганізацію і розвиток регіональної економіки у взаємодії із зовнішнім середовищем її функціонування. Система економічної безпеки регіону повинна бути орієнтована на забезпечення економічної незалежності, стабільності і стійкості, здатності до саморозвитку і прогресу. Її основними принципами мають стати комплексність і системність, гнучкість, порівнянність витрат щодо забезпечення безпеки та майбутніх збитків від загроз. Взаємодія регіональних органів управління та суб'єктів господарювання у системі програмно-цільового управління економічною безпекою повинна будуватися на основі застосування сукупності економічних регуляторів господарської діяльності, пов'язаних із економічними інтересами суб'єктів господарювання регіону [7].

А на думку Дуба Б. С. кожна система економічної безпеки має бути комплексною, гарантувати безпеку за всіма складниками, а не лише інформативну чи ресурсну. Головна мета створення системи економічної безпеки підприємства полягає в гарантуванні поточної ефективної діяльності та забезпеченні подальшого сталого розвитку шляхом своєчасного виявлення, мінімізації і запобігання внутрішнім і зовнішнім викликам, небезпекам, загрозам, ризикам [8].

Модель оцінки економічної безпеки підприємства Л. В. Фролової та О. В. Роженко є уніфікованою, об'єктивною та комплексною, вона дозволяє ґрунтовно, з урахуванням складності ієрархічної системи економічної безпеки, здійснювати об'єктивні розрахунки та приймати ефективні управлінські рішення задля забезпечення економічної безпеки підприємства. Запропонований системний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства дає змогу об'єктивно досліджувати широке коло елементів підприємства та визначати як його стан, так і напрямок розвиток [5].

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – сукупність основних напрямів економічної безпеки підприємства, які за своїм змістом істотно відрізняються один від одного. Структура економічної безпеки: фінансова безпека, інтелектуальна безпека, кадрова безпека, соціальна безпека, технічна безпека, технологічна безпека, юридична безпека, інформаційна безпека, екологічна безпека, силова безпека, енергетична безпека, інноваційна безпека, ринкова безпека та інтерфейсна безпека [9].

В. Геєць, М. Кизим розглядають економічну безпеку регіону з двох позицій:

- як частину національної економіки для центральних загальнодержавних органів управління;

- як відносно самостійну систему для регіональних органів управління.

Економічну безпеку регіону як підсистему національної економіки формує сукупність властивостей регіону, що забезпечують досягнення максимального внеску регіону в розвиток національної економіки й у забезпечення економічної безпеки країни загалом. Економічна безпека регіону як відносно самостійної економічної системи забезпечує його прогресивний розвиток в умовах впливу різного виду загроз [10].

Економічна безпека регіону – складне та багатоаспектне поняття, котре в сучасних умовах відображає складні перехідні процеси економічного розвитку за умов трансформації. Здійснити адекватне їх оцінювання, надати прикладні рекомендації стосовно подальшого розвитку можна виключно за умови синтетичного використання теорії й практики управління безпекою. Україна та її регіони, подібно до інших держав, існують у взаємопов'язаному й взаємозалежному світі, де все яскравіше мають прояв фактори глобалізації, тарегіоналізації, інтеграції господарської діяльності, економічної й соціальної політики. Перелічені процеси здійснюють безпосередній вплив (як позитивний, так і негативний) на функціонування регіональної господарської системи. Можливість зменшення впливу подібних явищ повинна забезпечувати політика гарантування економічної безпеки, яка формується під впливом регіональних складових [11].

Існують різні трактування сутності економічної безпеки, але слід також розглянути окремі підходи до визначення категорії економічна безпека.

Цікавої точки зору дотримується Покропивний С. Ф., який був представником ресурсно-функціонального підходу, на його думку економічна безпека повинна гарантувати покращення раціональності використання фінансових ресурсів, сприяти модернізації обладнання, покращення умов праці за умов постійного впливу внутрішнього та зовнішнього середовища [12]. Подібної точки зору дотримуються Ілляшенко С. М. [13], Фоміна М. В. [14] та наголошували на тому, що ефективне використання ресурсів, використання можливостей розвитку створює умови для досягнення поставленої мети та економічної безпеки.

Інший автор Белокуров В. В. [15] дотримувався конкурентного підходу та стверджував, що економічна безпека пов'язана з наявністю конкурентних переваг, а це зумовлено рівнем фінансового, соціального, технологічного розвитку, кадровим потенціалом, структурою виробництва. Адже саме конкурентні переваги створюють можливості для процвітання, покращення іміджу на міжнародному ринку.

Представники гармонізаційного підходу стверджували, що економічна безпека є способом налагодження відносин та взаємодії між зовнішнім оточенням та самим підприємством, тобто досягнення стану рівноваги та до вчених даного підходу належать Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. [16], Ковальчук І. В. [17].

Такі вчені, як Д. Ковальов, Т. Сухоруков [18] дотримувалися підходу захисту підприємства від впливу загроз та пояснювали, що економічна безпека має сприяти захисту підприємства від впливу існуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, давати можливості для уникнення негативних наслідків та можливих загроз у процесі діяльності. Одночасно важливу роль відіграє не лише усунення загроз, але й адаптація до встановлених умов діяльності, що позитивно впливає на подальший розвиток. Підходу стійкості підприємництва дотримувалися такі вчені, як Кляйнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М. Зокрема Тамбовцев В. Л. у роботі [19] та стверджували, що економічна безпека впливає на забезпечення та збереження стабільності, успішності економічного розвитку, процвітання та іміджу підприємства. За даних умов важливого значення відіграє саме рівень захисту фінансової діяльності від негативного впливу наслідків нестабільної політичної та економічної обстановки.

Взагалі Кабінет Міністрів України дає таке визначення безпеці як відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди для життя, здоров'я та майна громадян, а також для навколишнього природного середовища [21].

Регіони в межах країни розглядають як основну складову частину державного територіального устрою. Вони є відносно відокремленими територіальними та соціально-економічними комплексами, які охоплюють систему міст і адміністративних районів, кожен із яких має багатогалузеве господарство із системою внутрішніх і міжрегіональних зв'язків. За такого підходу кожна область є мініатюрною моделлю всього господарського комплексу країни. Основною методологічною проблемою регіонального розвитку вважають відсутність загально визнаного трактування поняття «регіон» із точки зору економічної теорії. Це зумовлює виникнення різних характеристик щодо розмірів регіону, критеріїв його відмежування, тих функцій, що він виконує [22].

Висновки. Таким чином розглянувши поняття безпеки взагалі, економічної безпеки, економічної безпеки регіону різних вчених, бачимо, що існують різні визначення, різні підходи до визначення. Та пропонуємо тлумачити економічну безпеку регіону як вміння уповноважених структур регіонального рівня забезпечити стійкий розвиток економіки території, як відносно самостійної структури та компетентно управляти можливими ризиками та загрозами. Запропоноване авторське визначення економічної безпеки регіону в контексті адміністративно-територіального підходу.

REFERENCES

1. Дічек О.І. Економічна безпека регіонів –складова системи національної безпеки / О.І. Дічек // Вчені записки Університету «Крок». - Вип. 33. - 2013.- с. 24-30
2. Захаров О.І., Пригунов П.Я. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності. Навчальний посібник / О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К. : КНТ, 2011. – 257 с.

3. Листопад, М. Е. Эволюция представлений об экономической безопасности. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.teoriapractica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2011/3/ekonomika/listopad.pdf (1.09.15)
4. Экономическая безопасность России. В. К. Сенчагов о вызовах времени и индикативной системе безопасности. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://raen.info/tmp/academy/faces/document2576.shtml> (1.09.15).
5. Л. В. Фролова, О. В. Роженько Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства / Л. В. Фролова, О. В. Роженько // Актуальні проблеми економіки №3(177), 2016 Режим доступу: http://elibrary.donnue.edu.ua/151/1/Rozhenko_article_11_03_2016.pdf
6. Башинська І.О. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2т.]. – Дніпропетровськ: «ФОРМ Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2.– 349 с.
7. Лисовин В.О., Бондаревська О.М. Зміст поняття «економічна безпека регіону /В.О. Лисовин, О.М. Бондаревська // 2019. Електронний режим доступу: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/5490/1/30-34.pdf>
8. Дуб Б. С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура / Б. С. Дуб // Управління проектами та розвиток виробництва. - №44. - 2016. - с. 5-18
9. Ярова Ю. О. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи / Ю. О. Ярова, Л. П. Артеменко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2016. - № 13. - С. 257-263. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39
10. Гесьць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки : монографія. Х. : ІНЖЕК, 2006. 240 с.
11. Варналій З. С., Томашевський Т. Т. Комплексне оцінювання економічної безпеки регіонів України (на прикладі Івано- Франківської області)/ З. С. Варналій, Т. Т. Томашевський// Економіка і регіон, - № 1(68), - 2018. Режим доступу: <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/1008/843>
12. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. С. Ф. Покропивного. — К. : КНЕУ, 2003. —608 с.
13. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 3(21).— С. 11–20.
14. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економікоправовий аспект : навч. посіб. / М. І. Камлик.— К. : Атіка, 2005. — 432 с.
15. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Белокуров. — Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>.
16. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. В. Ковальчук— К. : Знання, 2008. —679 с.
17. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення : [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. — К. : Лібра, 2003. — 280 с.
18. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України.—2005. — № 10. — С. 48–56.
19. Тамбовцев В. Л. Теории институциональных изменений : учеб. пособие / В. Л. Тамбовцев. — М. : Инфра-М, 2009. —160 с.
20. Череп Алла Василівна, Лясковець Олексій Володимирович сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування) 2016 Issue 31, Volume
21. Про заходи щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 05.05.97 № 409 //Відомості Верховної Ради України. — 1997.- № 32/288 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1742>
22. Дронь Ю.П. Категорія «регіон»: сутність і напрями досліджень / Ю. П. Дронь // 2011.- Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/17081/1/8.pdf>

Klysiak M. D.

Definition of the category of economic security of the region

Abstract. The article explores the concepts of economic security, economic security of the region of various scientists. Approaches to defining economic security are explored. The author's interpretation of the concept of economic security of the region is given.

Keywords: economic security, economic security of the region, security, economic security system

Клысяк М. Д.

Определение категории экономической безопасности региона

Аннотация. В статье исследовано понятие экономическая безопасность, экономическая безопасность региона различных ученых. Исследуются подходы к определению экономической безопасности. Приведены авторская трактовка понятия экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическая безопасность региона, безопасность, система экономической безопасности.